

ՅԵՐԵՐԵՄԻԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԻՒՆՈՒՄԻՆԻՐԵՐԻՄՅԵՆԵ
ՊՈՐՏԱԼՈՒՄԻՆ ԲԱՐԵԼԵԿԱՆԻ-ՍԱՐԵՍԻ-
ՏԱՆԵՆԵՍ ՍԵՂԱԿՐԵՐԻՆ ՀԱՐԱՐՈՒՄԻ

(ԸՐԴԱՆԱԽԱՆԻՆ)

Եւ այս ցուցակին մէջ յիշեալ երկրներուն յաջորդութեամբ կամ կարգը աշխարհագրական սկզբունքէ մ'ազգաւելով եղած է, անանկ խոյրք մըն է, զոր պէտք ենք անպատասխան թողուիլ, վասն զի մինչեւ հիմայ միայն քանի մ'անունները կարելի եղած է ապահով կերպով նշանադրել: Բայց կան նշաններ, որ ենթադրել կու տան, թէ ցանկին մէջ յիշուած երկրանուններն ընդհանրապէս հարաւէն դէպքի հիւսիս կամ հիւսիսային արեւելք ուղղուած են: Յիշեալ երկրներէն ոմանդ վայր կ'ազնի քանիք մը խոյր աւելցնելով, ընտրման Արդա- գանան իրարմից Ծովու հարաւ- արեւելեան կողմը գտնուող Արդադանը համարեցու: Եւ ինչ կարծեմ՝ թէ այս հաւանականութիւնն ամենեւին որմ էք ըսնել, վասն զի Արդադանը բոլորովին տարբեր յարաբերութեամբ կը ներկայանայ մեզ՝ ըլլալով միանգամայն Նախ- րեան երկիր (տես էջ 9)՝ առանց Նախադրութեան առնելու որ անուանը ձայնաւոր նմանութիւնն ունի գրեթէ ոչինչ է: Արդէն Շարդը Լեւորմանի դէմ էլած է, իսկ Ռաստ զարմանալի կերպով մը գաղ- ղեացի գիտնականին առաջարկուած համակարգին կը ցուցնէ: — Եւ կարծեմ թէ Գիւրին(ի)կոսին ապահով կերպով գտած ենք՝ ԻճճԱՅԻ (Պաղոմ. Ջ, 2, Լաժմանտ Ի, 6, 39) մէջ, որ Ստարանի (ԺԱ, էջ 523) եւ Պլինիոսի (Nat. Hist. VI, 16) քով ԻճճԱ ձեւն ունի: Բիւզանդացի տարեգրա- նիստ անուան աւելի մօտ *Kánxaza* եւ *Kánxazon* ձեւերը Վ'առանգն. տարակից չկայ որ լի-ո-տ մաս- նիկ մըն է՝ համապատասխան ասորական -ισσα, -ισσα: ասσα մանրէկներով: Գաղական կամ Գառ- ղական կը յիշուի Պոմպէոսի, Մ. Նոմոնիոսի, Տրա- յիանոսի եւ Ղ. Վեռնի արշաւանքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Է. Գարուն՝ Հերակլի աստն իբր մայ- րաքաղաք Արպպատականի: Հայերէն՝ Գաննադ: Եւ այստեղ (Գ. 35, 10) քով՝ Կ՜ճ (Կազն) իբր հին անուն՝ իր աստն ܝܨܢ (Ջն) անուանեալ քա- ղաքին: Տալմուդի մէջ հաւանորէն ܝܨܢ — Կրնայ թերեւս Նիշնա յարաբերութեան մէջ զբաւիլ Գա- տականաց Նոթաճոն *נפתון* (Նիստան գաշա)՝ ձիա- բուծութեան յատկացեալ գաշտին համար, զոր "գիւրին նկատուած բազմապատիկ կերպով իրարմ խառնող վկայութեանց լուազոյնները կը գնահտն Նիստանայի եւ Կատանի Գրանց մէջէն": Բայց եթէ է նիստան գաշադ աւելի դէպքի հիւսիս-արեւելք քշուի, այն աստն՝ տնոր արանապարտութեանց Նիշ- ղային հետ նոյն ըլլալը բոլորովին անհաւանական կը գտնայ: Բեհիստունի արանապարտութեան մէջ կայ Նիստեա, եւ ասոր բարեկական Թարգմանու- թեան մէջ՝ համապատասխան աեղք՝ *Ni-sa-sa—ai* Ժն *ina Madai*.

1 Kiepert, Geogr. S. 69.

11. Հ.յ. Ժոյ (ծոցոյ, ի ծոցի)՝ գոգ, գիրկ, ամբ. մարդու ծոց (գնեւ զմանուխն ի ծոց իւրում) — հնդեւ. *gos skh-o-s՝ աստիւղ, բերդ, ամպ, Հ.յ. ի մէջ ծովու վրայ ալ "ծոց ծովու", *gos — լատ. *ges, հմեմ. gēr-o՝ ասեւել, բերել, ամել, *gēs-o-ն, որ ց. արմատա-ընդարձակող ծծով իբր այլակերպութիւն (Ablaut) հնդեւ. *ag- (Հ.յ. արեւմ. լատ. ag-o եւայլն) արմատին իր պատ- կանի, հմեմ. գեւ. *eq. ues (լատ. ex-uo, ex-uviae, լիւ. aũ-ti, հնդ. vāstā, vest-ist, Հ.յ. Գրիմ-), Brugmann, IF. 15, 90, աբ. *ag (լատ. ago ալլն) առ ges- (լատ. gero)՝ ալ կը յիշուի, հմեմ. հնդ. ալ ՀԱ. ԺԷ 94, 8: Եւ

Հ.յ. Ժոյ-ձին (սեւ. Ժնի)՝ Ժ ծոցոյ, այսինքն յեւթեմէն հոր ծնեալ, միանին, բառն ալ բուն հնդեւրոպական է, *gos-skh-ā-ğen-os, կազմա- թեան ձայնաւորը (Kompositionssuffix) Հ.յ. — լատ իս հնդեւ. Բ իրական եւ ուրիշ հնդեւ. լեզուներու մէջ ալ կը գտնուի, Ժ արմատները ասորաբար Ժ, բայց երբեմն Ժ իբր կազմութեան ձայնաւորը ունենալով՝ հմեմ. յե. νιχη-φóρος հնդեւ. Ժ-ով եւ *Nxō-μαγος* Ժ-ով, նոյնպէս հնդ. urvarā-jit եւ *ukhā-chid* եւ այլն, ա. Liudsay-Nohl, Die lateinische Sprache 417, Brugmann, Grundriss 2, 43 հետեւ: Հ.յ. ի մէջ այս *ā — ա կազմութեան ձայնաւորը, որ ուրիշ հնդեւ. լե- ղաներու մէջ միայն երբեմն ալ արմատներու մօտ կը գործածուէր, ընդհանուր եւ ամենաւեր եղաւ, ընկելով *ō — ա վերջաւորութիւնը՝

(ԸՐԴԱՆԱԽԱՆԻՆ)

ՂՈՒՅԱՆ ԱՍԿՐԻՊՏԱՆԻՍ

1 Brugmann V'ar' Grundriss 2, 44 Anm. 1. Հ.յ. — կազմութեան ձայնաւորի մասին, „Das compositionelle a bildete wohl ursprünglich einmal irgendwo den Auslaut des ersten Gliedes und erfuhr dann Verallgemeinerung. Die Lautgesetze verboten aber, es für die armen. Fortsetzung des idg. o-Suffixes zunehmen.“ Ընդէ, բայց Brugmann իրարմէ, որ Ժ-իւրական փոխ առանձն բառե- րէն (չ. որ. բար. — դան) իբն ծագուած ունենայ, անըն- գանակ կ'երեւի ինչ. որովհետեւ աւելի հաւանական կեր- պով բուն հնդեւ. Բ իրական ձեւին կրնայ համապատաս- խանել:

Գ. Բ.

